

2. Козій І.О. Психолого-педагогічні умови удосконалення педагогічної практики студентів: метод. посіб. / М.К. Козій. – К.: Нац. пед. ун-т. ім. М.П. Драгоманова, 2001. – 141 с.
3. Профессиональная деятельность молодого учителя (социально-педагогический аспект) / под ред. С.Г. Вершловского, Л.С. Лесохиной. – М.: Педагогика, 1982. – 254 с.
4. Прокоф'єва М.Ю. Методичні рекомендації щодо педагогічної практики "Перші дні дитини в школі". – М.Ю. Прокоф'єва. – Ялта: РІВ КГУ. – 95 с.

Прокоф'єва М.Ю.

**РОЛЬ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПРАКТИКИ В ПОДГОТОВКЕ УЧИТЕЛЯ НАЧАЛЬНЫХ
КЛАССОВ К ОБУЧЕНИЮ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ НА ОСНОВЕ
ДИФФЕРЕНЦИРОВАННОГО ПОДХОДА**

Освещена проблема практической подготовки будущего учителя. Проанализирована роль педагогической практики в процес се подготовки студентов к обучению младших школьников на основе дифференцированного подхода.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, учитель начальных классов, педагогическая практика.

Prokofieva M.Y.

**ROLE OF TEACHING PRACTICE IN TRAINING PRIMARY SCHOOL TEACHERS
EDUCATIONAL YOUNGER STUDENTS ON THE BASIS OF A DIFFERENTIATED APPROACH**

The problem of the practical training of future teachers. The role of teaching practice in preparing students for teaching younger pupils on the basis of a differentiated approach.

Key words: training, primaryschoolteacher, teachingpractice.

УДК 37.034:82

Сидоренко Н.І.

**РЕАЛІЗАЦІЯ НАРОДОЗНАВЧОГО КОМПОНЕНТУ В СУЧАСНОМУ
ДОШКІЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ**

Статтю присвячено аналізу питання цілісного використання засобів народознавства у вихованні дітей дошкільного віку як дієвої умови формування моральних настанов і життєвих цінностей вихованців.

Ключові слова: дошкільна педагогіка, етнопедагогіка, нація, народознавство, національне виховання, традиції, фольклор.

В умовах всеохоплюючої глобалізації та посилення інтеграційних чинників у суспільному, політичному та культурному житті Європи та світу все більшого значення набуває необхідність збереження національних ознак кожного народу, того генетичного коду, який відрізняє його від сусідів, визначає власне обличчя та є запорукою його подальшого існування. Дану тенденцію відзначають сучасні вчені, наголошуючи на прагненні кожного народу, попри всі інтеграційні процеси, зберегти своє національне "Я". Сьогоднішній демократичний світ, усвідомлюючи об'єктивну необхідність інтернаціоналізації у вирішенні проблем планети, активно здійснює пошук можливостей для поєднання національних інтересів та інтернаціональних потреб [5].

Такі проблеми стоять і перед Україною. А тому, на нашу думку, вартим уваги є міркування, висловлене академіком М.Жулинським, який зазначає, що сьогодні для українців важливо не втратити свого національного образу, не розчинитися, не дати себе втягнути в космополітичний процес інтегрування з сильнішими культурними системами [1].

Погоджуючись з думкою відомого українського вченого, варто зазначити, що збереження українців як нації залежить від того, наскільки вони усвідомлюють себе нацією і

наскільки є нацією саме українською. При цьому слід зазначити, що говорячи про збереження національного, ми жодною мірою не посягаємо на права тих національностей, що проживають на території України і вважають її своєю батьківщиною. Усі вони становлять українську націю – спільноту, що створила державу Україна. Її майбутнє залежить від ставлення кожного з громадян України до своєї держави, а відтак – до власне української культури, традицій, утвердження поваги насамперед до самих себе, як до українців.

Проблеми збереження традицій виховання, відновлення зв'язків між поколіннями, єдності ідей загальнолюдського й національного виховання розглядають у своїх працях І. Бех, П. Дроб'язко, М. Євтух, В. Кузь, О. Любар, О. Сухомлинська, Д. Федоренко, М. Ярмаченко та ін. Цінний досвід наукового вивчення, узагальнення й застосування ідей УНП у навчально-виховному процесі накопичено в працях українських етнопедагогів М. Стельмаховича та Є. Сявакко, що зосередили увагу на дослідженні історії розвитку української системи виховання, ідеалів і принципів української народної педагогіки.

В історико-педагогічних розвідках О. Вишневського, О. Любара, Т. Мацейків, В. Мосіяшенка, Н. Побірченко, Н. Рогальської, Ю. Руденка, О. Сухомлинської, Д. Федоренка та ін. розкрито значення й вплив ідей УНП на формування молодого покоління в різні історичні періоди. Особливу увагу привертають праці сучасних науковців – М. Євтуха, В. Кузя, Ю. Руденка, Л. Ржепецького та ін., у яких досліджено теоретичні засади УНП; А. Богуш, Н. Лисенко (народнопедагогічні засади українського дошкілля), Н. Рогальської (розвиток надбань української дошкільної етнопедагогіки та їх використання в сучасному дошкільному закладі). Окремі аспекти впровадження засобів української народної педагогіки в роботу з дітьми дошкільного віку розкрито Л. Калуською (формування уявлень про народні ремесла), А. Граціанською, Л. Плетеницькою, К. Щербаковою (ознайомлення з елементами народної математики).

Велике значення для розробки сучасних підходів та методів формування в дітей дошкільного віку елементів національної самосвідомості, долучення до народної художньої творчості, традицій, фольклору мають концепції розвитку українського дошкілля, розроблені Л. Артемовою, Г. Беленькою, А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Калуською, Н. Лисенко, Т. Поніманською.

Разом з тим в історико-педагогічній літературі ще недостатньо досліджено питання цілісного використання засобів народознавства у вихованні дітей дошкільного віку як дієвої умови формування моральних настанов і життєвих цінностей вихованців.

Метою статті є аналіз використання засобів народознавства в умовах сучасного дошкільного закладу.

Вивчення масиву етнографічного матеріалу спрямовано на виявлення педагогічного цензу з подальшою систематизацією за загальноприйнятими в сучасній українській дошкільній педагогіці напрямками виховання. Для прикладу зупинимось на визначальних, що дозволить продемонструвати українознавчий зміст різноманітних чинників вітчизняної етнопедагогіки.

Народ споконвічно приділяв велику увагу розумовому розвитку дитини. І хоча в сучасному поступі науки народні знання видаються архаїчними і неактуальними, науковці визнають істинність народного досвіду. Усім фольклорним творам притаманне смислове навантаження, що сприяє засвоєнню дитиною знань, оформлених у високохудожню форму. Численні прислів'я і приказки стверджують необхідність розумового становлення особистості: "Розум найбільше багатство", "Розумний дім буде, а дурний руйнує", "Розумний – розсудить, дурний – осудить" та інші.

Народні загадки є універсальним засобом розвитку логічного мислення дитини. Розгадуючи їх, вона не отримує готову інформацію, а в пошуках відповіді аналізує, порівнює, ставить нові запитання. Саме загадки доводять, що етнопедагогіка завжди сповідувала принцип переходу від простого до складного.

Найвпливовішим методом розумового виховання народ вважав спілкування з мудрими, літніми людьми. Не випадково кращими оповідачами казок та бувальщин були

бабусі, дідусі, поважні односельці. Діти радо слухають їх повчальні історії, переймають житейську мудрість, набираються практичного досвіду. В усі часи українці піклувалися про моральне виховання дітей. Уже з перших років життя за допомогою пестушок, приказок, примовок, малюкові прищеплювали почуття чесності, справедливості, скромності. За народними уявленнями чисте сумління було найкращим здобутком життя людини.

Народ завжди пам'ятав, що дитину виховують як майбутнього сім'янина. Батьки намагались бути гідним прикладом своїм дітям у родинних взаєминах і шляхетному ставленні один до одного. Народна педагогіка наголошувала на тому, що побудова сім'ї не можлива без любові та взаємоповаги. Запорукою сімейного щастя наші пращури вважали високу моральність подружжя і докладання спільних зусиль до справи виховання дітей: "Немає відданішої людини від рідної дружини", "Нащо клад, коли в сім'ї лад" тощо.

Українці завжди володіли тонким почуттям прекрасного. Зовнішня і внутрішня краса – визначальні ознаки досконалої людини. Змалку дітей виховували в гармонії з собою і зовнішнім світом. Великий вплив на формування естетичного смаку маленьких українців здійснювало художньо-ужиткове мистецтво. Адже найнезначніші побутові дрібниці оформлювались на високому художньому рівні. Не лише побутове оточення, а й дитячі іграшки (здебільшого їх виконували близькі родичі, а згодом і сама дитина) оздоблювались з великим естетичним смаком.

Аналогічно на формування естетичного смаку дитини впливала народна пісня і народна музика. Першими піснями в її житті були колискові. Через них немовля знайомилося з гармонією слів і мелодії. Згодом дитина сама починає співати, що сприяє розвитку її естетичного смаку. Народ покілювався, щоб дитячі пісні, окрім повчального змісту набували високохудожньої форми.

З дитинства людина виносила в доросле життя переконання про природу, що є не лише об'єктом споживання – вона синонімічно неподільна з рідним краєм – "без верби і калини нема України". Народна мудрість твердить про неприпустимість бездумного користування природними благами, які слід охороняти і примножувати. Щоб дитина це збагнула народна педагогіка вдавалась до антропоморфізму. У казках і легендах звірі й рослини наділялись людськими рисами характеру, діяли дотично до діяльності людей.

Трудове виховання завжди посідало провідне місце у виховній системі народу. Українська народна педагогіка ретельно розробляла ефективні шляхи трудового виховання в усталених педагогічних традиціях. У процесі трудового виховання умовно можемо виокремити три етапи: вступний чи ігровий (від двох до шести-семи років), помічний, чи визначальний (від семи до п'ятнадцяти років) і основний чи завершальний (від п'ятнадцяти до двадцяти років).

На першому етапі впродовж другого й третього років дитина за правильного виховання набувала деякої самостійності (у споживанні їжі, одяганні, умиванні), засвоювала правила користування предметами та елементарними нормами поведінки. Зазвичай вступала в працю психологічно, засвоюючи слова "праця", "працювати" такими ефективними виховними засобами, як колискові пісні, пестушки, потішки, різні заклички, які прославляли працю: "Ой люлі-люлі, бай", "Сину мій любенький", "Ладі-ладусі", "Сорока-ворона", "Кую-кую чобіток", "Зайчику, зайчику" та багато інших. Їх персонажів наділено казковими, барвистими рисами, привабливими для малят. Візьмемо хоча б цикл колискових пісень про котика "Ой котику, котику", "Ходить кіт по горі", "Ой ти котку сірий", "Ой ти коте Рябку", "Ой був собі коточок", що закликають котика "працювати – дитину колисати; дрова рубати, копати грядку, ловити рибку, піч топити, мести хату й сіни, вчитися шити, молотити". Киця, яка ухиляється від праці зазнає навіть фізичного покарання: "Бити кицю, бити – не хоче робити".

Ганебно й красти. За те, що кіт "вкрав у баби квітку", "стала Галя ката бить, щоб не вчився так робить". І як висновок: "Не вчись, коте, красти, а вчись, коте, роботу робити. Бери ціп, іди на тік жита молотити" [3].

При означенні ролі народних педагогічних традицій в економічному вихованні дошкільників зауважимо, що одним із провідних аспектів української народної педагогіки була (і залишається) підготовка дітей до господарської діяльності. Особливу увагу тут акцентується на вихованні "дбайливого господарника", оскільки в культурі українського народу завжди панувала повага до людини праці, у розряд виховного ідеалу підносились така риса, як господарність. У народній педагогіці слово "господар" чи "газда" (як говорять подекуди в західних областях України) виступає синонімом найкращих особистих і громадських чеснот людини.

Народ здавна створював жартівливі пісні, у яких висміюється ледарство й невміле господарювання: "Грицю, Грицю до роботи", "Господиня гарна я", протиставляючи йому працьовитість і дбайливість: "Ой накладу вогник", "Вербовая кладка" та ін. Особливість українського фольклору полягає в доступності для різних вікових категорій своїм лаконізмом, поетичністю, простотою, легкістю запам'ятовування, містить невичерпний виховний потенціал. Прагнення прищепити дітям господарський хист відобразилось у найкоротших жанрах усної народної творчості. Так, українські народні прислів'я, приказки, побажання репрезентують цілий спектр особистісних цінностей людини, їх антиподи. Здебільшого стосуються господарсько-побутової сфери життєдіяльності. У прислів'ях "У доброї господині і півень несеться", "Де дві газдині, там голодні свині", "Де багато господинь, там хата неметена та каша несолена", "За добрим господарем і свиня господиня" позначені окремі факти та явища реальної дійсності, які здавна побутували в народному житті.

У розмові про правовий напрям виховання зазначимо, що активну в правовому відношенні людину необхідно формувати змалку, починаючи з дошкільного віку. Саме в цьому періоді можна закласти першооснови правових знань, виховати почуття відповідальності перед суспільством і державою, усвідомлення необхідності щодо дотримання норм права і моралі.

Особливе значення у правовому вихованні набуває пізнавально-виховний потенціал української усної народної творчості. У більшості її різновидів сюжетна лінія та зміст стосунків персоніфікованих героїв наочно ілюструють найдоступніші правові норми. Опанування ними за умови детального аналізу поведінки кожного персонажа спрямовується на вправлення та самовиховання дитини в різних ситуаціях предметно-ігрового осередку закладів дошкільної освіти. Загальні уявлення про права людини знаходимо в таких приказках та прислів'ях: "Семеро одного не чекають", "Сім раз відміряй, один раз відріж", "Щоб мати, треба працювати", "Косо, криво, аби живо", "Хто не працює, той не їсть" та інших. Приповідки здебільшого виступають зачином казки чи ж супроводжують її сюжетну лінію.

Народна традиція не применшувала важливості фізичного розвитку дитини. До появи немовляти на світ, рідні оберігали майбутню матір від стресів і травм, що несприятливо впливали на фізичне та психічне здоров'я ще ненародженої дитини. Після народження батьки вважали своїм першим і головним обов'язком піклуватись про здоров'я немовляти. Співаючи над колискою, мати бажала своїй дитині "рісточки у кісточки", "здоров'ячко на сердечко", щоб воно "спало не плакало, росло – не боліло".

Упродовж першого року життя батьки, приспівуючи пісеньки-пестушки, виконували разом з дитиною нескладні фізичні вправи, що сприяли формуванню правильної постави, адекватній координації рухів. Слід зауважити, що особливе значення нормального фізичного розвитку зумовлено цілком реальними життєвими потребами. У діяльності трудової людини завжди поставало чимало проблем, для подолання яких потрібні фізичні зусилля. Сила і витривалість, стійкість і спритність у народі високо поцінювалися, батьки прагнули їх виховати в своїх дітей. Окрім цього народ здавна збагнув, що фізичне виховання неподільне з іншими чинниками формування особистості. Невипадково народ полюбив героїв-богатирів Кирила Кожум'яку, Микулу Селяниновича, котрих наділено надприродним здоров'ям і фізичною силою. Розповідаючи казки й легенди, дорослі зауважували, що богатирі стали

такими завдяки правильному поведженню, дотриманню певних умов, подоланню перешкод, проявляли силу волі.

Українська виховна традиція зберігає численні варіанти рухливих ігор, які сприяли формуванню спритності, витривалості, зосередженості, активності.

Водночас український народ виробив певні навички загартування дітей

зادля збереження їх здоров'я: ходьба першим снігом, умивання росою на Зелені свята тощо. Народ у прислів'ях і приказках висловлював необхідність дотримання здорового способу життя, запобігання хвороб: "Бережи здоров'я – його в крамниці не купиш", "Нікому не заздри – заздрість з'їдає здоров'я", "Питимеш за здоров'я інших – сам захворієш".

Відзначимо, що український народ, переживаючи поневолення і наругу, повсякчас оберігав історичну пам'ять про славне минуле, передавав майбутнім поколінням ідею незалежності української землі. Це якнайкраще відображено в героїчному епосі – бувальщинах, історичних оповідях, думках, козацьких піснях тощо. З їх допомогою наші пращури виховували в дітях почуття причетності до історії свого народу, гордість за минуле свого краю, бажання спричинитися до справи здобуття Україною суверенності й примножувати її матеріальну та духовну культуру. Зауважимо, що українська виховна традиція передбачала виклад історичного матеріалу на різних рівнях складності. Коли дитина маленька, їй розповідали і співали про історичні події, максимально спрощуючи понятійний апарат сюжету та надаючи йому елементів казковості. Коли підросала, твори з історичним змістом ускладнювалися відповідно до віку і рівня обізнаності.

В.Лаппо у результаті наукового пошуку визначила педагогічні умови, що забезпечують ефективність використання виховного потенціалу української етнопедагогіки у роботі сучасних дошкільних закладів:

- застосування комплексу елементів родинно-побутової культури в якості засобів педагогічного впливу;
- створення емоційно-позитивного клімату під час опанування знаннями й уявленнями українознавчого змісту;
- відповідність педагогічного процесу віковим, індивідуальним особливостям та можливостям дошкільника;
- орієнтація на розвиток творчої активності дітей;
- поетапність, системність та послідовність формування етнічної самосвідомості дітей дошкільного віку в умовах ДНЗ;
- координація роботи з батьками;
- педагогічна майстерність, ініціативність й етнопедагогічна компетентність вихователя;
- методичне забезпечення навчально-виховного процесу [4].

Таким чином, ми стисло розглянули використання засобів народознавства в сучасній дошкільній освіті. На сучасному етапі постає потреба в удосконаленні підготовки майбутніх вихователів до впровадження засобів народного виховання у практику дошкільного закладу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Нікітчина С.О. Діяльність педагогічних колективів навчальних закладів по моральному вихованню учнівської молоді на народних традиціях України: Навч.-метод. посібник ВДУ ім. Лесі Українки / С.О. Нікітчина. – Луцьк, – 1997. – 174 с.
2. Савчин Л.М. Ретроспектива родинних традицій поліщуків в Україні (за матеріалами 20-30 рр. ХХ ст.) / Л.М. Савчин.- Рівне: Волинські обереги, 2008. – 200с.
3. Пріма Р.М. Соціалізація особистості молодшого школяра засобами родинно-побутової звичаєвості: автореф. дис...канд. пед. наук: спец. 13.00.01 – теорія та історія педагогіки / Р.М.Пріма. – К., 1996. – 25с.
4. Лаппо В.В. Формування у старших дошкільників ціннісного ставлення до рідного краю засобами етнокультури (на прикладі гуцульського регіону): дис.канд.пед.наук: 13.00.08 / В.В. Лаппо. – Київ, 2008. – 194с.

5. Лисенко Н. В. Етнопедagogіка: Навчально-методичний посібник для студ. вищих закладів освіти I-IV р.а., Дошкільне виховання. Навч.-методичний центр. Української етнопедagogіки і народознавства / Н.В. Лисенко. – Івано-Франківськ: Плай, 2003. – 86с.
6. Савчин Л.М. Звичаєва сімейно-побутова обрядовість та її значення в традиційній культурі Волинського Полісся: автореф. дис. ... канд. іст. наук : спец. 17.00.08 – теорія та історія культури / Л.М. Савчин. – К., 1995. – 24с.
7. Постовий В. Корені й традиції української родини / В.Постовий // Учитель, 2000. – №1 – 3.

Сидоренко Н.И.

РЕАЛИЗАЦИЯ НАРОДОВЕДЧЕСКОГО КОМПОНЕНТА В СОВРЕМЕННОМ ДОШКОЛЬНОМ УЧРЕЖДЕНИИ

Статья посвящена анализу вопроса целостного применения средств народоведения в воспитании детей дошкольного возраста как действенного условия формирования моральных установок и жизненных ценностей воспитанников.

Ключевые слова: дошкольная педагогика, этнопедagogика, нация, народоведение, национальное воспитание, традиции, фольклор.

Sidorenko N.I.

ETHNOLOGY COMPONENT REALIZATION IN THE MODERN PRESCHOOL INSTITUTIONS

The article is devoted to analysis of the ethnology methods use in the preschool age children upbringing as the condition of moral and life values forming.

Key words: preschool age pedagogy, ethnopedagogogy, nation, ethnology, national upbringing, traditions, folklore.

УДК 373.5.046

Сіренко А.Є.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ВПЕВНЕНОСТІ В СОБІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ГРУПОВІЙ ВЗАЄМОДІЇ

У статті аналізуються педагогічні умови, які сприяють формуванню впевненості в собі в дітей старшого дошкільного віку в процесі групової взаємодії.

Ключові слова: діти старшого дошкільного віку, впевненість у собі, педагогічні умови, комфортне предметно-розвивальне середовище, самооцінка, групова взаємодія

Вимоги сучасності потребують переорієнтації змісту навчання й виховання підростаючого покоління, зміщення акцентів на створення умов для поступального, повноцінного, всебічного розвитку особистості. Для того, щоб навчити дітей жити, успішно діяти у світі, самовизначитися в ньому, необхідно сформувати у них, починаючи з дошкільного віку, позитивну самооцінку, ціннісне ставлення до свого Я-образу, впевненість у собі.

Ця парадигма сучасної освіти яскраво відображена у "Базовому компоненті дошкільної освіти", де одним із основних завдань дошкільної освіти на сучасному етапі є забезпечення гармонійного та різнобічного розвитку дошкільника, визнання самоцінності дошкільного дитинства, його особливої ролі в розвитку особистості; збереження дитячої субкультури; створення сприятливих умов для формування особистісної зрілості дитини, її базових якостей; пріоритет повноцінного проживання дитиною сьогодення у порівнянні з підготовкою до майбутнього етапу життя; повага до дитини, врахування індивідуального особистого досвіду дошкільника; компетентнісний підхід до розвитку особистості, збалансованість набутих знань, умінь, навичок, сформованих бажань, інтересів, намірів та особистісних якостей і вольової поведінки дитини; надання пріоритету соціально-моральному розвитку особистості, формування у дітей уміння узгоджувати особисті інтереси з колективними; формування у дітей цілісної, реалістичної картини світу, основ світогляду [1].